

1.3.2016

STM/397/2016

LAPSEN HUOLTOA JA TAPAAMISOIKEUTTA KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMINEN (LAUSUNTOPYYNTÖ OM 31/41/2015)

Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistamista koskevasta muistiosta ja toteaa, että vanhempien välisen sovinnollisuuden edistäminen erotilanteen palveluita vahvistamalla on käynnissä olevan pääministeri Sipilän hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tärkeä tavoite. Hankkeessa otetaan huomioon lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain uudistamistyö.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että lausuntoa lapsenhuoltolainsäädännön uudistustarpeista olisi ollut syytä pyytää hieman laajemmalta joukolta järjestöjä ja viranomaisia.

Lausunnossa on käytetty oikeusministeriön muistiota vastaavaa jaottelua teemoittain.

Vuoroasumisjärjestelyt

Oikeusministeriön muistiossa todetaan, että lapsen asuminen voidaan nykysääntelyn mukaan vahvistaa vain yhden vanhemman luokse. Lapsen asuinpaikan mukaan määräytyy mm. lapsen varhaiskasvatuksesta, koulusta sekä terveys- ja sosiaalipalveluista vastuussa oleva kunta. Myös lapsilisät ja muut perhe-etuudet suoritetaan lähtökohtaisesti sille vanhemmalle, jonka luona lapsi väestörekisterijärjestelmän mukaan asuu.

Raportin mukaan olisi aiheellista selvittää, olisiko lainsäädäntöä tarpeen muuttaa niin, että lapsi voisi asua virallisesti kahdessa eri osoitteessa. Raportin mukaan on myös tarpeen käydä lävitse julkisia palveluja ja etuuksia koskeva lainsäädäntö ja arvioida, onko palveluista aiheutuvien kustannusten jakaminen kuntien välillä tai etuuden maksaminen puoliksi molemmille vanhemmille mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Niin ikään oikeusministeriön mukaan voitaisiin arvioida, pitäisikö lakiin ottaa säännökset siitä, milloin vuoroasuminen on yleensä lapsen edun mukaista.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa edellä mainittuja ehdotuksia. Arvioinnissa tulee pohtia, mitkä peruspalvelut ko. asumisjärjestelyn perusteella tulisi lapselle turvata. Arvioinnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa säädettyjen lapsen edun ja lapsen oikeuksien toteutumiseen. Myös vuoroasumista koskevan tutkimustiedon hyödyntäminen on tärkeää.

Säännökset tuetuista ja valvotuista tapaamisista

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 27 §:ssä säädetään kunnan velvollisuudesta järjestää lapsen ja vanhemman väliset tuetut tai valvotut tapaamiset tai valvotut vaihdot. Säännöksen tarkoituksena on vahvistaa lapsen oikeutta tavata etävanhempaansa. Toisaalta palvelun avulla voidaan valvoa huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta tehtyjen päätösten noudattamista.

Sosiaalihuoltolain 27 §:n 3 momentin mukaan tapaamista valvova henkilö voi päättää, että tapaamista ei aloiteta tai vaihtoa ei suoriteta, tai keskeyttää tapaamisen, jos se on välttämätöntä lapsen edun vuoksi. Säännös koskee vain oikeutta yksittäisen tapaamiskerran peruuttamiseen tai keskeyttämiseen. Se ei oikeuta päättämään, ettei tapaamisiin vastaisuudessa järjestetä valvontaa. Valvojan on sosiaalihuoltolain 27 §:n 3 momentin mukaan annettava toimivaltaiselle lastenvalvojalle kirjallinen selvitys keskeyttämistään tai muusta syytä toteutumatta jääneistä sovituista tapaamisista. Kirjallisen selvityksen vastaanottaminen aiheuttaa lastenvalvojalle sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaisesti toimimiselvöllisyyden. Hänen on huolehdittava, että kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi ja että asiakas ohjataan tarvittaessa palvelutarpeen arviointiin. Lastenvalvojan on myös arvioitava tarve muuttaa sopimusta tai hakea muutosta tuomioistuimen päätökseen (jos yksittäisiä tapaamiskertoja joudutaan toistuvasti peruuttamaan tai keskeyttämään, tämä voi antaa aiheen muuttaa tapaamisoikeutta koskevaa päätöstä tai sopimusta lapsenhuoltolain 12 §:n nojalla). Sosiaalihuoltolain mukaisella menettelyllä on näin ollen mahdollista puuttua haastaviin tilanteisiin, joissa lapsen oikeus tavata vanhempansa ei syystä tai toisesta toteudu.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa säätämistä siitä, millä edellytyksillä tuomioistuin voi määrätä tapaamiset toteutettaviksi tuettuina tai valvottuina sekä vastaavasti siitä, millä edellytyksillä sosiaaliviranomainen voi vahvistaa vanhempien tekemän sopimuksen tapaamisten toteuttamisesta tuettuina tai valvottuina. Sääntelyn selkeyttäminen yhdenmukaistaisi käytäntöjä ja voisi tätä kautta myös olla omiaan lievittämään ristiriitaisuuksia vanhempien välillä.

Vanhempien välisessä sopimuksessa tai tuomioistuimen päätöksessä tulisi määritellä tuettujen tai valvottujen tapaamisten aloittamisajankohta. Tästä on syytä säätää lapsenhuoltolaissa.

On myös syytä harkita säätämistä siitä, että tuomioistuimen määräys tai vanhempien välinen sopimus tapaamisten toteuttamisesta valvottuina tai tuettuina olisi voimassa määräajan, sekä tämän määräajan jälkeen toteutettavasta valvonnan tai tuen tarpeen uudelleenarvioinnista.

Mikäli päädytään siihen, että lapsenhuoltolaissa säädettäisiin lapsen ja vanhemman välisistä tuetuista ja valvotuista tapaamisista, pitää sosiaali- ja terveysministeriö tärkeänä huomioida valmistelutyössä myös edellä selostettu sosiaalihuoltolain 27 §:n sääntely ja toimeenpano. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa myös, että nykyisin yksityiskohtaisuuden taso tuettujen ja valvottujen tapaamisten järjestämistä koskevissa päätöksissä vaihtelee tuomioistuinten välillä. Hämmennystä kunnissa ovat aiheuttaneet tuomioistuinten päätökset, joissa esimerkiksi tapaamispaikka on valmiiksi määritelty. Kunnallisella toimijalla on kuitenkin kuntalain (410/2015) 9 §:n perusteella oikeus määritellä tarkemmin, miten tuki ja valvonta käytännössä toteutetaan.

On myös ollut epäselvyyttä sen suhteen, voiko tuomioistuin määrätä jommankumman vanhemman maksamaan valvottujen tai tuettujen tapaamisten kustannukset siitä huolimatta, että tapaamisten kustannukset ovat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 4 §:n mukaan asiakkaalle maksuttomia sosiaalipalveluita.

Muiden kuin vanhempien tapaamisoikeus

Sosiaali- ja terveysministeriö yhtyy muistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että on olemassa tilanteita, joissa voi olla lapsen edun mukaista vahvistaa täytäntöönpanokelpoinen tapaamisoikeus lapsen ja muun henkilön kuin hänen vanhempansa kanssa, ja että mahdollisuudet lainsäädännön tarkentamiseen tältä osin on syytä selvittää. Myös mahdollisuus em. tapaamisoikeuden vahvistamiseen sopimuksella on syytä selvittää, samoin kuin se, kenellä on oikeus tehdä hakemus tuomioistuimeen tällaisissa tapauksissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota raportissa esitettyyn näkemykseen siitä, että vahvistettaessa lapselle useita tapaamisoikeuksia olisi lapsen elämä aiempaa aika- ja taulutetumpaa. Samoin sääntely voisi johtaa siihen, että jouduttaisiin käyttämään pakkokeinoja tapaamisoikeuden täytäntöönpanemiseksi. Lainuudistuksen yhteydessä tehtävä lapsivaikutusten arviointi on myös tästä syystä tärkeää.

Tapaamisoikeuden toteutuminen

Vieraannuttaminen ja muut tapaamisen toteutumiseen liittyvät vaikeudet

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lapsen ns. vieraannuttamisen kieltä sisältyy jo voimassa oleviin lapsenhuoltolain 1 ja 2 §:ään. Säännösten mukaan huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmissuhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. Edelleen vanhempien tulee lain mukaan keskinäisessä yhteisymmärryksessä ja pitäen silmällä ennen kaikkea lapsen etua pyrkiä siihen, että tapaamisoikeuden tarkoitus toteutuu lapsen huoltoa koskevassa 1 §:ssä säädettyjen periaatteiden mukaisesti. Vastaavasti kuin oikeusministeriö aiemmin lakialoitteisiin 27/2012 vp ja 28/2012 vp lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa (oikeusministeriön lausunto lakivaliokunnalle 14.10.2013), sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, ettei ole poissuljettua lisätä lapsenhuoltolakiin nimenomainen kieltä antaa lapselle totuudenvastaisia mielikuvia toisesta vanhemmasta, mutta - kuten oikeusministeriö lausunnossaan toteaa - on muistettava, että em. lisäyksestä voisi tulla myös uusi lyömäase tilanteissa, joissa vanhempien keskinäiset suhteet ovat pahoin tulehtuneet. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että vieraannuttamiskielto on mahdollista ilmaista laissa myös korostamalla siinä vanhemman velvollisuutta huolehtia lapsen mahdollisimman toimivasta suhteesta ja yhteydenpitomahdollisuuksista toiseen vanhempaansa.

Keskeinen keino nykyisen tilanteen parantamisessa on panostaminen vanhempien välisen riitojen ennaltaehkäisyyn - molempien vanhempien vanhemmuuden ja heidän välisensä yhteistoiminnan vahvistamiseen - jo varhaisessa vaiheessa. Tässä sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelut ovat keskeisessä asemassa. Myös huoltoriitojen asiantuntija-avusteista tuomioistuinsovittelua on tärkeää kehittää. Käynnissä olevan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman tärkeänä tavoitteena on ehkäisevä ja varhainen vanhemmuuden tuki niin, että riitoja ja huoltokiistoja vähennetään ja sovinnollisuutta ja vanhemmuuden jatkuvuutta vahvistetaan. Ohjelmassa kartoitetaan erotilanteen palveluiden nykytilanne ja kehitetään tutkimuksen, viranomaisten, järjestöjen ja seurakuntien yhteistyönä uusi palvelukokonaisuus, jossa kohdataan kaikki eroa harkitsevat vanhemmat.

Erotilanteissa huoltajuudesta ja tapaamisoikeudesta tehtyjen sopimusten ja tuomioistuinpäätösten noudattamista on parannettava. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa esitetäänkin sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen osana osaamis- ja tukikeskuksia, joihin keskitettäisiin kaikkein vaativinta erityisosaamista edellyttävät palvelut. Tässä yhteydessä sosiaali- ja terveysministeriön ja oikeusministeriön tulee yhteistyössä selvittää, olisiko lapsen tapaamisoikeuden täytäntöönpanosovittelu sellainen erityispalvelu, joka soveltuisi järjestettäväksi osaamis- ja tukikeskuksissa.

Vastuu lapsen tapaamiskustannuksista

Muistiossa esitetään harkittavaksi, olisiko lakiin tarpeen ottaa nimenomainen säännös tapaamisesta aiheutuvien kustannusten jakamisesta vanhempien välillä ja tätä koskevan tuomioistuimen määräyksen täytäntöönpanokelpoisuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tapaamiskustannusten jakautumisesta ja määräyksen täytäntöönpanokelpoisuudesta säättämistä on vanhempien keskinäistä vastuunjakoa selkiyttävänä muutoksena syytä harkita. Tässä yhteydessä on syytä viitata myös edellä, otsikon ”Säännökset tuetuista ja valvotuista tapaamisista” alla valvottujen ja tuettujen tapaamisten sekä valvottujen vaihtojen kustannusvastuusta lausuttuun.

Oikeudenkäyntimenettely

Oikeudenkäyntimenettelyn nopeuttaminen

Lasta koskevan huoltajuusoikeudenkäynnin pitkittyminen on omiaan vaikuttamaan lapsen monin tavoin. Mitä vakavampi ja pidempikestoisempi huoltajien välinen riita on, sitä raskaampi tilanne on lapselle. YK:n lapsen oikeuksien komitea on yleiskommentissaan nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon lausunut seuraavaa: ”Päätöksenteon viivytyksillä ja pitkittymisellä on erityisen haitallisia vaikutuksia lapsiin näiden kehittyessä. Tästä syystä on suositeltavaa, että lapsia koskeville tai heihin vaikuttaville menettelyille ja prosesseille annetaan etusija ja ne saatetaan päätökseen mahdollisimman lyhyessä ajassa.” (yleiskommentin kohta 93, s. 14).

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää muistiossa esitettyjä, oikeudenkäyntimenettelyn nopeuttamista koskevia toimenpide-ehdotuksia perusteltuina.

Sosiaaliviranomaisen selvityksen hankkiminen

Määräaika sosiaaliviranomaisen selvitykselle

Raportin mukaan sosiaaliviranomaisten toteuttamien olosuhdeselvitysten viipyminen on ongelma ja pitkittää tuomioistuinprosessia. Raportissa ehdotetaan harkittavaksi lapsenhuoltolakiin otettavaa sääntelyä selvitystoimien aloittamiselle.

Voimassaolevan sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön puitteissa on eräissä kunnissa järjestetty lasten ja perheiden palvelut perhekeskustoimintamallin mukaan. Esimerkiksi Helsingissä on eräillä alueilla käyttöön otetun perhekeskustoimintamallin avulla voitu vuonna 2015 tarjota perheille apua aiempaa merkittävästi nopeammin.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä nopeuttaa olosuhdeselvitysten tekemistä, mutta katsoo, että huomioiden nykytilanne, mm. hallituksen sujuvoitetaan säädöksiä -kärkihanke, on suositeltavaa ensi vaiheessa yrittää saada muutos aikaan muun muassa toiminnallisilla ja rakenteellisilla muutoksilla. Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaan sisältyvä suunnitelma uudistetuksi palvelu- ja toimintamalliksi mahdollistaa osamisen ja resurssien kohdentamisen siten, että muun ohella olosuhdeselvitykset voidaan tehdä nykyistä huomattavasti lyhyemmässä ajassa.

Olosuhdeselvityksen hankkiminen kunnan ostopalveluna

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) 4 §:n mukaan kunta voi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät muun muassa hankkimalla palveluja yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankkiessaan palveluja yksityiseltä palvelujen tuottajalta kunnan on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta.

Kunnan lakisääteisten tehtävien edellyttämien palvelujen hankkimista yksityisiltä rajoittavat ennen kaikkea julkisen vallan käyttämistä koskevat näkökohdat.

Lapsenhuoltolain 16 §:ssä tarkoitettu olosuhdeselvitys on käytännössä keskeinen osa sitä oikeudenkäyntiaineistoa, jonka perusteella tuomioistuin ratkaisee lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian. Siten näiden selvitysten hankkimiseen ostopalveluna voi asianosaisten oikeusturvan kannalta liittyä ongelmia. Näin ollen sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että on syytä selvittää, onko olosuhdeselvityksen tekeminen sellainen perustuslain 124 §:n alaan kuuluva tehtävä, jonka voi antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla. Jos tähän päädytään ja asiasta säädetään lailla, on samalla huolehdittava siitä, että salassapito- ja oikeusturvanäkökohdat otetaan asianmukaisesti huomioon. Sosiaali- ja terveysministeriö myös korostaa mainittua tehtävää hoitavien koulutuksen ja asiantuntemuksen sekä tehtävän kohdentuvan julkisen valvonnan merkitystä.

Lapsen kuuleminen ja osallistuminen oikeudenkäyntiin

Lapsiasiavaltuutetun toimisto teki keväällä 2015 hallinto-oikeuksille kyselyn, jossa kartoitettiin hallintotuomioistuimien näkemyksiä ja käytäntöjä lastensuojeluasioiden käsitteilyssä (kyselystä tarkemmin de Godzinsky, Kohti lapsiystävällisempää oikeudenkäyttöä, Lakimies 6/2015). Kysely kohdentui ennen muuta lapsen osallisuuteen. Kyselyn tulokset ovat sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan hyödynnettävissä myös lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistamistyössä. Kyselyn tuloksista on syytä nostaa esille muun muassa havainto, jonka mukaan lapset itse pitävät osallisuuttaan oikeudenkäynneissä tärkeänä eivätkä lähtökohtaisesti koe sitä vahingolliseksi itselleen. Lapset painottavat sitä, että he haluavat tulla kuulluiksi, jotta heitä kuunneltaisiin, eivät saadakseen päättää asioista.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut lapsen osallistumisoikeuden ehdotonta luonnetta. Sopimusvaltioiden velvollisuutena on huolehtia lapsen osallisuuden toteuttamisesta. Komitean yleiskommentissa nro 12 (2009) lapsen oikeudesta tulla kuulluksi komitea edellyttää sopimusvaltioiden varmistavan, että lapsi voi ilmaista omia näkemyksiään kaikissa lasta koskevissa asioissa (...) Lasta on kuultava, jos käsiteltävänä oleva asia koskee lasta. Tätä perusehtoa on kunnioitettava ja tulkittava laajasti (kohta 26).

Komitean mukaan lapsen elatusta, huoltajuutta ja tapaamisoikeutta koskevat kysymykset kuuluvat keskeisiin asioihin, joissa lasta on kuultava (kohdat 50 ja 51). Lapsen kuuleminen ei kuitenkaan onnistu, jos ympäristö on pelottava, torjuva, piittaamaton tai epäsopeva hänen ikäiselleen. (...) Lapsille sopivien tietojen antamiseen, itsensä edustamisen riittävään tukemiseen, henkilökunnan asianmukaiseen koulutukseen, oikeussalien suunnitteluun, tuomareiden ja asianajajien vaatetukseen, näyttöpäätteisiin ja erillisiin odotushuoneisiin on kiinnitettävä erityistä huomiota (kohta 32).

Myös vuonna 2013 loppuraporttinsa antanut lastensuojelun selvitysryhmä ehdotti, että lapsen asemaa vanhempien eroon liittyvissä huolto- ja tapaamisprosesseissa vahvistetaan tarkentamalla lapsen kuulemista ja mielipiteiden selvittämiseen velvoittavia säännöksiä sekä mahdollistamalla edunvalvojan sijaisen määrääminen lapselle myös huolto- ja tapaamisprosesseissa. (STM raportteja ja muistioita 2013:19, s. 44)

Edellä mainituin perustein sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa muistiossa esitettyä näkemystä lapsenhuoltolain säännösten tarkistamisesta lapsen kuulemista silmällä pitäen sekä lapsen aseman vahvistamista huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa myös muutoin.

Toistuvat huoltajuusoikeudenkäynnit

Pitkään jatkuvat erokriisit kuormittavat asianosaisia ja vaarantavat riitojen kohteena olevan lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Myös lastensuojelun selvitysryhmä piti loppuraporttissaan tärkeänä selvittää sosiaali- ja terveysministeriön, oikeusministeriön ja sisäministeriön välisenä yhteistyönä, miten lapsen oikeus suojeluun turvataan tilanteissa, joissa on taustalla vanhempien välinen tai toisen vanhemman aiheuttama konflikti lasten huollosta ja tapaamisista ja samanaikainen vanhemman tai ulkopuolisen tahon ilmaisema huoli lapsen turvallisuudesta, terveydestä tai hyvinvoinnista (STM raportteja ja muistioita 2013:19, s. 44).

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa oikeusministeriön muistiossa esitettyjä ehdotuksia. Samassa yhteydessä on syytä pohtia myös säädösviittausta uuden sosiaalihuoltolain 35 §:ään, jossa laajalle joukolla ammattilaisia on säädetty velvollisuus (ja oikeus) ilmoittaa salassapitosäännösten estämättä, ilman asiakkaan suostumusta, sosiaalihuollon viranomaiselle asiakkaan ilmeisestä sosiaalihuollon tarpeesta silloin, kun henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii.

Lapsen huoltoa ja huostaanottoa koskevien prosessien päällekkäisyys

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää perusteltuna selvittää tuomioistuinten välisen tiedonvaihdon ja menettelyjen yhteensovittamista muistiossa ehdotetulla tavalla.

Lapsen huolto

Syyden kumoamisen vaikutus lapsen huoltoon

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa muistiossa esitettyä ehdotusta.

Lapsen huoltoon liittyvien sopimusten alan laajentaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa muistiossa esitettyjä ehdotuksia.

Vanhempien oikeuksien ja velvollisuuksien täsmentäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollossa, opiskeluhuollossa ja koulussa on suuri määrä lapsen käytännön elämään liittyviä päivittäisiä tilanteita, joissa tarvitaan esimerkiksi huoltajan kannanotto, ilmoitus tai allekirjoitus tiedonantoon, valintatilanteeseen tai tavanomaiseen toimenpiteeseen.

Lapsenhuoltolain 4 § huoltajan tehtävistä ja siihen liittyvä 5 § huoltajien yhteistoiminnasta ovat aiheuttaneet suurta epäselvyyttä siitä, milloin vain toinen/ynksi yhteishuoltajista on oikeutettu toimimaan itsenäisesti, milloin tarvitaan molempien/kaikkien yhteishuoltajien yhteistoimintaa. Olisi tärkeää säätää asiasta tarkemmin ottaen huomioon lapsen arkielämään liittyvien tosiasiallisten tilanteiden luonne ja monimuotoisuus: monet tilanteet edellyttävät huoltajan nopeaa reagointia, jolloin ei ole perusteltua eikä edes mahdollista edellyttää molempien/kaikkien yhteishuoltajien keskenään yhtenäistä kannanottoa. Myös huoltajien erimielisyystilanteista tulisi säätää nykyistä selkeämmin - esimerkiksi siten, että erimielisyystilanteissa viranomaisten on toimittava lapsen edun mukaisesti. Nykyisin lapsen oikeus saada tarpeensa ja etunsa mukaista palvelua huoltajien erimielisyystilanteissa ei välttämättä toteudu.

Lisäksi on huomioitava, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opiskeluhuollon lainsäädännössä on lukuisia säännöksiä, joiden nojalla alaikäisellä on itsenäistä määräysvaltaa suhteessa huoltajaansa. Esimerkkinä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7.1 § ja 9.2 § ja 13.2 §, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 11.3 § ja 16 § sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18 ja 19 § sekä 22.2 § 1 kohta.

Vanhemmuussopimus

Lakialoitteessa LA 100/2014 vp ehdotetun vanhemmuussopimuksen positiivinen puoli voisi olla se, että lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta eron varalta olisi todennäköisesti harkittu tilanteessa, jossa vanhempien väliset ristiriidat eivät lähtökohtaisesti ole kärjistyneet. Ajatellen lapsen oikeuksien sopimuksen sisältämää lapsen edun periaatetta, on sopimus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta kuitenkin syytä tehdä lapsen ajankohtaisen tilanne huomioiden.

Vanhemmuussuunnitelma, jolla yhteistä vanhemmuutta pyrittäisiin konkreettisin keinoin vahvistamaan, on sinällään positiivinen käsite. On mahdollista tarvittaessa kehittää esimerkiksi jo nyt vanhempien käytössä olevaa sopimusta lapsen huollosta, tapaamisista ja elatuksesta käsitteiltään ja sisällöltään vanhemmuussuunnitelman suuntaan.

Sovittelu ja muu varhaisen vaiheen tuki

Kuten oikeusministeriö muistiossaan toteaa, sisältyy eropalveluiden, vanhemmuuden tuen ja matalan kynnyksen palvelujen (ml. sähköiset palvelut) vahvistaminen lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaan. Myös lapsenhuoltolain uudistus on toteutettava tiiviissä yhteistyössä muutosohjelman kanssa.

Kansliapäällikön sijainen,
osastopäällikkö, ylijohdaja

Raimo Ikonen

Hallitussihteeri

Annika Juurikko

TIEDOKSI

STM kirjaamo, STM/STO, STM/HTO, STM/VAO

